

Nationaal Park
Zuid-Kennemerland

Dieren in de Duinen

Groep 3, 4 en 5

Leerkrachtenhandleiding

Bezoekerscentrum De Kennemerduinen: Zeeweg 12 | 2051 EC Overveen | Tel: 023-54 11 123 |
Mail: info@np-zuidkennemerland.nl | Website: www.np-zuidkennemerland.nl | IBAN: NL81INGB0000179758

Handleiding Leerkracht

Excursie "Dieren in de Duinen"

Inleiding

Het schoolprogramma 'Dieren in de Duinen' is bestemd voor groep 3 t/m 5 en laat leerlingen op locatie de duinen beleven. De beheerders van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland spreken vaak van *doelsoorten*. Dat zijn dieren die speciaal in een landschap thuishoren. De leerlingen ervaren aan de hand van deze specifieke dieren dat de duinen bestaan uit een mozaïek van verschillende landschappen, zoals duinbos, struiken, open duin, zandvlaktes en water. Eigenlijk is er niet één soort 'duinen'. Achter elke heuvel, achter elk bosje begint weer een nieuw landschap.

De excursie van het lesprogramma wordt dan ook op de locatie gegeven waar de verschillende landschappen van de duinen samenkomen: de duinplas 't Wed. Onder leiding van een schoolgids krijgen de leerlingen de kans om de verschillende leefomgevingen van de diindieren op een unieke manier te bekijken en te beleven.

- Inhoud:**
1. Leerdoelen, didactische uitgangspunten, kerndoelen en begrippen
 2. Praktische zaken
 3. Introductie in de klas
 4. Excursie
 5. Verwerkingsles in de klas
 6. Evaluatie
 7. Bijlagen:
 1. Brief voor ouder/begeleider
 2. Teken en tekenbeten
 3. Werkbladen
 4. Achtergrondinformatie

Doelgroep: Groep 3, 4 en 5

Onderdelen/duur:	1. Introductie in de klas	30 min
	2. Excursie	90 min + reistijd
	3. Verwerkingsles	60 min
	4. Evaluatie	15 min

1. Leerdoelen, didactische uitgangspunten, kerndoelen en begrippen

Leerdoelen

- De leerlingen kunnen voorbeelden geven van verschillende duinlandschappen. (*cognitief*)
- De leerlingen ervaren de verschillende soorten landschappen in de duinen. (*cognitief*)
- De leerlingen kunnen een aantal dieren noemen die in de duinen thuishoren. (*cognitief*)
- De leerlingen kunnen een aantal eigenschappen van diindieren benoemen. (*cognitief*)
- De leerlingen krijgen inzicht in de leefomgeving van de verschillende dieren. (*cognitief*)
- De leerlingen gebruiken hun zintuigen en motoriek om de duinen te ontdekken. (*motorisch*)
- De leerlingen waarderen de variatie van de natuur in de duinen en zijn gemotiveerd om er vaker terug te komen. (*affectief*)
- De leerlingen verwonderen zich over het gedrag van dieren. (*affectief*)

Didactische uitgangspunten

Het stimuleren en motiveren van leren door middel van het opdoen van informatie en ervaringen in de natuur. Het effect van deze buitenles is voor de leerlingen optimaal als er voor en na de excursie aandacht aan het thema wordt besteed.

Kerndoelen

- *Nederlands: mondeling onderwijs*
Kerndoel 1: De leerlingen leren informatie te verwerven uit gesproken taal. Ze leren tevens die informatie, mondeling of schriftelijk, gestructureerd weer te geven.
Kerndoel 2: De leerlingen leren zich naar vorm en inhoud uit te drukken bij het geven en vragen van informatie, het uitbrengen van verslag, het geven van uitleg, het instrueren en bij het discussiëren.
- *Oriëntatie op jezelf en op de wereld: natuur en techniek*
Kerndoel 40: De leerlingen leren in de eigen omgeving veel voorkomende planten en dieren onderscheiden en benoemen en leren hoe ze functioneren in hun leefomgeving.
Kerndoel 41: De leerlingen leren over de bouw van planten, dieren en mensen en over de vorm en functie van hun onderdelen.

Begrippen

De volgende begrippen worden tijdens de lessenserie behandeld

• Duinen	• Reekalf	• Open duin
• wintervoorraad	• Nest	• Zandvlakte
• Prooi	• Knaagdier	• Duinmeer
• Insect	• Lokken	• Struiken
• Specht	• Alleseter	• Gedrag
• Reptiel	• Imponeren	• Eekhoorn
• Konijn	• Vleeseter	• Pad
• Vos	• Dierspoor	• Zandhagedis
• Ree	• Landschap	• Watervogels
• Spin	• Bos	• Grazers

2. Praktische zaken

In bijlage 1 vind u een brief voor ouders/begeleiders. Deze kan voorafgaand aan de excursie ter informatie verstuurd worden. In bijlage 2 staat extra informatie over teken en het voorkomen van tekenbeten.

Kledingadvies en spelregels tijdens de excursie

- Hou er rekening mee dat de excursie grotendeels buiten plaatsvindt, in het duingebied. Er zal voornamelijk over onverharde paden gelopen worden. Eventueel kunt u de ouders een kledingadvies meegeven. Dichte schoenen en bedekkende kleding i.v.m. brandnetels en teken.
- Bij regenachtig weer, regenkleding en laarzen.
- Rugzakken en tassen graag achterlaten in de auto.
- Eten en drinken voor aanvang of na de excursie.
- Van leerkrachten en ouders wordt tijdens de excursie een actieve houding verwacht.
- Laat de natuur in zijn waarde; pluk geen bloemen, breek geen takken van bomen, gooi afval in de afvalbak en niet op de grond, houdt afstand van dieren.

Algemene informatie Bezoekerscentrum De Kennemerduinen

Bezoekerscentrum De Kennemerduinen

Zeeweg 12

2051 EC Overveen

Tel: 023-54 11 123

Mail: info@np-zuidkennemerland.nl

Routebeschrijving

Vanuit Haarlem/Overveen:

Bij de rotonde aan het einde van de Militairenweg in Overveen neemt u de afrit richting Zandvoort/Bloemendaal aan Zee. Na 200 meter gaat u rechtsaf naar parkeerterrein Koevlak. Als u vanaf het parkeerterrein richting duin loopt dan ziet u aan uw linkerhand het bezoekerscentrum.

Parkeren

U kunt op de dag van de excursie parkeren op het parkeerterrein van het Bezoekerscentrum, ingang Koevlak. U dient zelf uw parkeerkaart te betalen bij de parkeerautomaat.

Openingstijden

Dinsdag t/m zondag van 10.00 tot 17.00 uur.

Maandag gesloten (m.u.v. voorjaars-, mei-, herfst- en Kerstvakantie).

Gesloten op 1e Kerstdag, 1 januari en Koningsdag.Ji

3. Introductie in de klas

Duur: 30 min

Benodigheden: Werkbladen (bijlage 3) en eventueel de extra achtergrondinformatie (bijlage 4)

U voert met de leerlingen een klassengesprek over de duinen. Zorg ervoor dat alle leerlingen weten wat duinen zijn. Maak de leerlingen duidelijk dat duinen niet alleen de jonge duinen zijn bij het strand maar dat de duinen helemaal reiken van het strand tot aan het begin van de bebouwing (Bloemendaal, Santpoort, Vogelenzang, Aerdenhout enz.).

U kunt dit gesprek ondersteunen door een woordweb te maken op het bord. Schrijf het woord 'duinen' in het midden en laat de leerlingen voor zover ze daartoe in staat zijn, steekwoorden of associaties er omheen zetten zoals: reeën, bomen, zand, zwemmen, fietsen, vleermuizen etc.

Vertel dat de klas binnenkort op excursie gaat naar de duinen van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland. Leg uit dat ze onder begeleiding van een gids, samen met de ouders/begeleiders de duinen gaan ontdekken. In de duinen gaan ze kennismaken met verschillende dieren. De gids laat ze zien waar de dieren wonen en hoe de wereld er door de ogen van de dieren uit ziet.

Maak daarna de volgende afspraken met de leerlingen:

- De leerlingen kleden zich zo nodig warm aan en nemen (rubber)laarzen mee.
- De leerlingen luisteren gedurende de excursie goed.
- Tijdens de wandeling blijven rugzakjes e.d. achter in de auto.
- gesloten schoenen, sokken tegen teken (voorjaar) (meer info in bijlage)

Wellicht zijn er leerlingen die wel vaker naar de duinen gaan. Laat ze over hun ervaringen vertellen. Spits het gesprek daarna toe op de verschillende dieren die in de duinen wonen. 'Kun je een paar dieren opnoemen die in de duinen voorkomen?' Vertel dat de dieren daar wonen omdat er geschikt eten te vinden is en omdat ze zich in de natuur kunnen verstoppen voor andere dieren die ze op willen eten. Niet iedere plek is voor een dier geschikt om te wonen. Wat voor de één een fijne plek is om te wonen, is voor de ander niet geschikt.

Ga na waar de verschillende dieren wonen in de duinen. Al pratende komen de leerlingen erachter dat het landschap in de duinen zeer divers is. Voorbeelden van landschappenselementen zijn: bos, zandheuvelds, struiken, water en moerassen. Vertel dat de dieren ieder hun eigen voorkeur hebben voor een landschap. Waar zou bijvoorbeeld een eekhoorn graag wonen?

Deel daarna de twee werkbladen uit. Het werkblad 'Welke dieren wonen in de duinen' laat de leerlingen ontdekken welke dieren wel en welke niet in de duinen wonen. (v.l.n.r.): vlinder (koevinkje), (bos)uil, hert, konijn, (bonte)specht, (kok)meeuw, wijngaardslak, Schotse hooglander, eekhoorn, (viervlek)libel, zandhagedis, vos en eendje(dodaars). De antwoorden staan op een apart blad voor de docent omcirkeld.

Op het werkblad 'Waar wonen de dieren?' staan plaatjes van negen dieren en drie landschappen die in de duinen voorkomen. Laat de leerlingen een streep trekken van het dier naar het landschap waar ze graag wonen.

Leg uit dat elk dier een bepaalde manier van leven heeft. Hij moet zorgen dat:

- het aan eten komt

- het zich kan verstoppen, of kan vluchten voor vijanden
- soortgenoten kan lokken of weggagen
- zich stoer voor kan doen (om een vrouwtje te lokken of te vechten met andere mannetjes)
- een veilig plekje kan maken om voor jongen te zorgen (bv. een nest of een hol)

4. Excursie

Duur: 90 min

Ontvangst bij het Bezoekerscentrum De Kennemerduinen

- De leerlingen worden door de gidsen van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland ontvangen in het Bezoekerscentrum De Kennemerduinen.
- U deelt de klas in groepjes van maximaal 15 leerlingen. Bij meer dan 30 leerlingen deelt u de klas in 3 groepen. Elk groepje wordt begeleid door 1 gids en minimaal 2 ouders/begeleiders vanuit school.
- In het bezoekerscentrum kunnen de leerlingen gebruik maken van het toilet.
- De excursie eindigt bij het bezoekerscentrum.

Wandeling door verschillende landschappen in de duinen

De wandeling gaat door het gevarieerde duinlandschap. Deze bestaan uit verschillende 'mini-landschapjes' (landschapselementen), ieder met hun specifieke dieren en kenmerken: bos, zandvlakte, duinmeer, open duin en struiken. De gids vertelt in elk landschap over een dier dat er voorkomt. De leerlingen gaan daarna in ieder landschap aan de slag met een opdracht. De volgende dieren komen aan bod: eekhoorn, muis, zandhagedis, specht, watervogels, reekalf en konijn.

Let op! Tijdens de excursie zullen we niet al deze dieren tegenkomen. We zullen wel de sporen gaan zien die deze dieren achterlaten in het gebied.

Afsluiting

De leerlingen krijgen allemaal een afbeelding van een duindier. De gids geeft aan groep 3/4 de opdracht om de dieren in volgorde van groot naar klein te zetten. Aan leerlingen van groep 5 wordt gevraagd om de plaatjes van de dieren bij het juiste plaatje van een duinlandschap te leggen. Alle leerlingen mogen daarna iets over hun duindier vertellen.

5. Verwerkingsles in de klas

Duur: 60 min

In de kring vertellen de leerlingen over hun ervaringen tijdens de excursie. Vraag de leerlingen welke dieren er tijdens de excursie zijn besproken. En welke activiteiten hebben ze gedaan? Weten ze ook nog in wat voor duinlandschap de dieren wonen? Woonde het dier in het water? Op het zand? Of in het bos? Of nog ergens anders?

En weten ze ook nog waarom de dieren doen wat ze doen? Waarom moet een konijn bijvoorbeeld een hol graven? En wat zoekt een zandhagedis op het zand? Wat doet een eekhoorn met dennenappels? En waarom verstopt het reekalfje zich?

Laat de leerlingen hun voorkeur aangeven voor een landschapselement. Ze kunnen kiezen uit bos, zand, water, open duin en struiken. Verdeel de leerlingen in groepjes. Laat de groepjes een maquette maken van het door hun gekozen landschap. De opdracht is om de leefomgeving voor het dier zo aantrekkelijk mogelijk te maken. Ook het dier terug laten komen in de maquette.

Als laatste kijkt u gezamenlijk de gemaakte maquettes. Lijkt de inrichting van het landschap op wat jullie gezien hebben tijdens de excursie? Voldoet het landschap aan de juiste voorwaarden voor het dier?

Extra lessuggesties:

- Filmpjes kijken over het onderwerp in de klas:

Hoe vind je bewijs van wilde dieren in het bos?

http://m.schooltvbeeldbank.nl/video.html?id=20140317_wildsporen01&c=po

De Schotse hooglander

http://m.schooltvbeeldbank.nl/video.html?id=20081124_vee01&c=po

6. Evaluatie

Duur: 15 min

Naderhand ontvangt u van ons een digitaal evaluatieformulier. Wij zouden het zeer op prijs stellen als u deze zou willen invullen, zodat wij onze programma's goed kunnen monitoren en waar mogelijk verbeteren. Bij voorbaat dank!

Bijlagen

1. Brief voor ouder/begeleider
2. Teken en tekenbeten
3. Werkbladen
4. Achtergrondinformatie

Beste ouder/begeleider,

Op dag om uur, gaan wij op excursie naar de duinen. Daar zullen we kennismaken met de verschillende duinlandschappen en dieren die er wonen. Bij de opdrachten struinen we door de duinen en doen we verschillende opdrachtjes. Ook bij slecht weer gaat de excursie door. Daarom verzoeken we uw kind daar op te kleden.

Bij geschikte kleding kunt u dan denken aan:

- Lange broek (i.v.m. teken)
- Shirt met lange mouwen (i.v.m. teken)
- Regenkleding
- Warme trui/jas
- Rubberlaarzen of stevige schoenen

In de duinen leven ook teken. Zorg dat u na afloop van de excursie de kinderen op teken controleert. In de bijlage vindt u meer informatie over teken of neem een kijkje op www.ehbo.nl.

Bedankt voor uw medewerking.

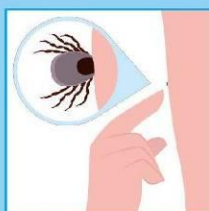
Met vriendelijke groet,

.....

Heb je buiten gespeeld? Check op tekenbeten! ... en voorkom zo dat je ziek wordt.

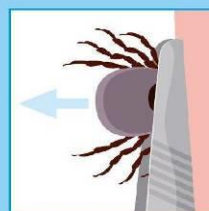
Meer weten?
www.rivm.nl/tekenbeet

Een teek
Tekenen lijken op kleine platte spinnetjes. Tekenen kunnen je bijten. Daar kun je ziek van worden. Tekenen komen voor in het bos, in het park, op de hei, in de tuin of in de duinen. Ze zitten daar bijvoorbeeld in hoog gras of tussen bladeren op de grond.

Kijk jezelf na
Heb je in de natuur gespeeld? Kijk dan voor je gaat slapen met je ouders of er een teek op je lijf zit. Ze kunnen ook op je kleren zitten. Kijk heel goed, want ze zijn bijna niet te zien.

Weghalen
Heeft een teek je gebeten? Laat hem dan direct weghalen door een volwassene. Schrijf op wanneer je gebeten bent en houd de plek waar de teek heeft gebeten drie maanden in de gaten.

Dit is een uitgave van:

**Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu**
Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

maart 2015

007882

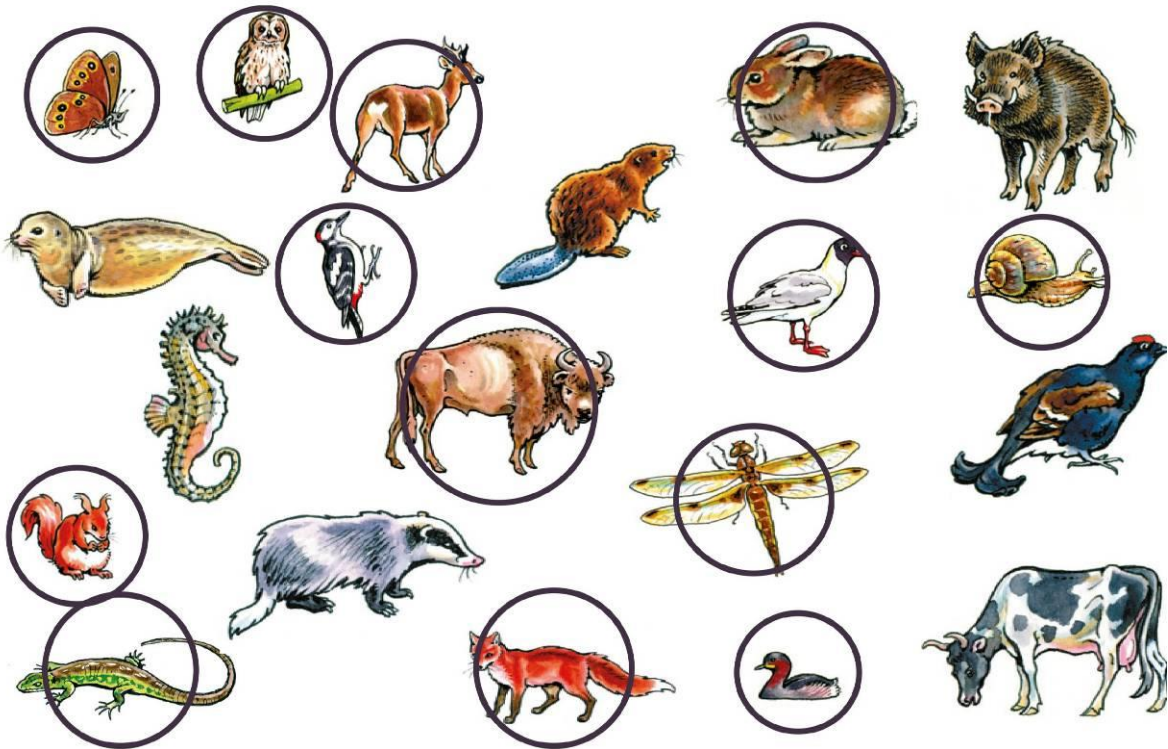
Werkblad 1: Welke dieren leven in de duinen? Zet een rondje om de dieren die volgens jou in de duinen wonen.

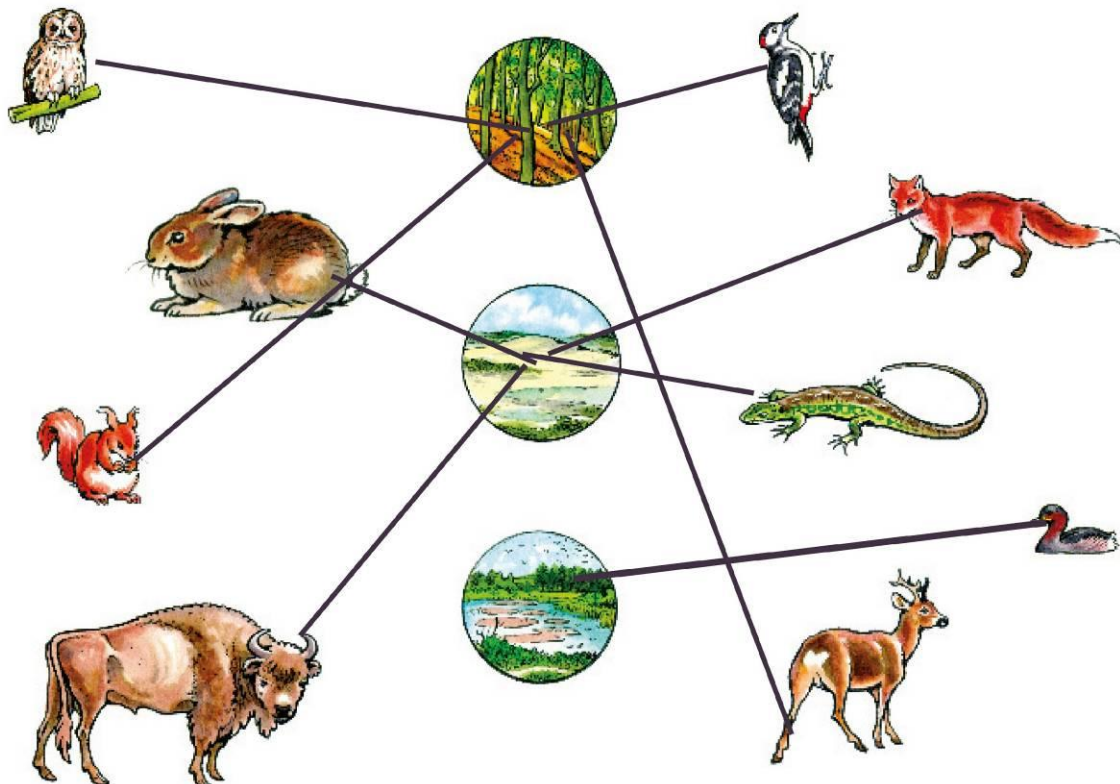
Werkblad 2: Waar wonen de dieren? Trek een streep van het dier naar zijn woonplaats

Werkblad 1: Antwoorden

Werkblad 2: Antwoorden

Extra informatie bij werkblad 2 'Waar wonen de dieren?'

Landschap: Bos

- De eekhoorn houdt van nootjes en van klimmen. Hij maakt zijn nest tussen de takken.
- De specht eet insecten die hij in op de boomschors vindt en hakt zijn nest in een stam.
- De bosuil heeft een hoge uitkijkpost nodig voor zijn prooien, en hij rust uit in een boom.
- Het hert leeft op de grond en houdt zich schuil tussen bomen en struiken en eet malse blaadjes en boombast.

Landschap: Open duin

- Het konijn houdt van graven.
- De zandhagedis warmt zich op in het zand.
- De vos kan goed zijn prooien zien en vangen in het open duin.
- De Schotse hooglander knabbelt graag grasjes en ligt het liefst op het warme zand waar minder kriebelbeestjes en doorns zijn dan tussen de bomen en struiken.

Landschap: Duinmeer

- De dodaars is een watervogel.

Achtergrondinformatie Dieren in de Duinen

Het duinlandschap

Het duinlandschap is een dynamisch landschap; het is altijd in beweging, de vorming ervan gaat nog steeds door. De kustduinen van Nederland zijn gevormd in het Holoceen, en, net als bij het zeekleilandschap, spelen de wind, het water en zoutminnende planten een grote rol bij de totstandkoming van het landschap. De duinen in Nederland vormen de bovenkant van strandwallen. Ze bestaan uit zand van de bodem van de zee of uit rivieren.

Duinvorming

De zoutminnende planten (vooral het biestarwegras) leggen de kleine duintjes vast en houden nieuwe zandkorrels tegen, waardoor de duinen steeds hoger worden. Na ophoging kan helmgras zich vestigen: een grassoort die zeer geschikt is voor het vastleggen van overstuivend zand en erg goed tegen droogte kan.

Alle kleine duintjes vormen uiteindelijk een gesloten duinenrij. Deze duinenrij kan zich ontwikkelen tot een zeereep: een hechte zeewering die waterkerend is bij een stormvloed. Een zeereep kan wel meer dan 20 meter hoog worden en kan zich zowel tegen een bestaande zeereep vestigen, of iets er vanaf. Dit laatste kan bijvoorbeeld gebeuren als een brandingsrug zo hoog wordt dat hij bij eb droogvalt. Het zeewater tussen de beide zeerepen in kan verzoeten, en uiteindelijk ontstaat er een veen- of een kleilaag. Deze nieuwe vlakte tussen de duinen noemen we een primaire duinvallei.

Plantengroei

Hoe dichterbij de zee, hoe dynamischer het duinlandschap. Door de invloed van de zee en de wind blijft het landschap veranderen. Veel planten kunnen niet leven in een zoute omgeving met zulke wisselende omstandigheden. Het aantal plantensoorten dichtbij de zee is dus beperkt. Planten die de dynamische omstandigheden wel aankunnen zijn bijvoorbeeld zandhaver en blauwe zeedistel. Deze planten komen alleen in de duinen voor.

Meer landinwaarts in de duinen neemt het aantal plantensoorten toe. De planten die daar in de duinen groeien, komen ook elders in Nederland voor, maar de combinatie van de planten is uniek en kenmerkend voor het duingebied.

Dieren in het Nationaal Park Zuid-Kennemerland

Boommarter

De boommarter is een Europese marter. Hij is vooral in bosrijk gebied te vinden, waar hij in de bomen op eekhoorns en andere boomdieren jaagt. De boommarter heeft een chocoladebruine vacht met een roomgele keelvlek, een lange volle staart en mannetjes zijn over het algemeen groter dan vrouwtjes.

De boommarter is een carnivoor. Hij jaagt voornamelijk op rode eekhoorns en op kleine zoogdieren zoals konijnen, muizen, vogels en kikkers. Aan het einde van de zomer vormen ook honing, loop- en mestkevers, bessen en paddenstoelen een belangrijk onderdeel van zijn voedsel. Boommarters zijn lenig en zeer behendige klimmers: ze kunnen makkelijk van boom naar boom springen, Boommarters hebben in hun woongebied meerdere holen. Ze gebruiken als hol meestal een holle boom, een verlaten nest van een eekhoorn of zelfs een duivennest. In de paartijd (in juli en augustus) paart het vrouwtje meestal met meerdere mannetjes. Voor de paring achtervolgen de dieren elkaar speels en grommen ze.

De natuurlijke vijanden van de boomarter zijn de oehoe en de arend.

Specht

Spechten leven meestal in bomen en gebruiken hun scherpe snavel en lange kleverige tong om daaruit insecten los te peuten. Zij gebruiken hun staart daarbij als steunpilaar. Ze leven meest in paren en hakken hun nest uit in een boomstam. In de paartijd roffelt het mannetje luidruchtig op een boom. Dit doet hij om vrouwtjes te lokken en andere mannetjes af te schrikken. Een specht krijgt nooit hoofdpijn, omdat de hersens van een specht worden omgeven door een spier die de klappen opvangt. De meest bekende specht is de 'grote bonte specht'.

Ree

De ree is de meest voorkomende hertensoort in Nederland. Andere in Nederland voorkomende herensoorten zijn het damhert en het edelhert. Reeën eten gras, knoppen en zaden. Ze worden bejaagd door grote vleeseters. Maar reekalfjes kunnen ook gedood worden door honden en vossen. Een ree rust in een 'leger'; een zelf gemaakte ruimte in het hoge gras en tussen de struiken. In het Nationaal Park Zuid-Kennemerland leven alleen reeën en damherten.

Vleermuis

Vleermuizen zijn insecteneters en houden een winterslaap van oktober t/m maart. Er zijn veel verschillende soorten vleermuizen; in Nederland komen zo'n 17 soorten voor. Alle soorten zijn allemaal nachtdieren. Vleermuizen kunnen slecht zien. Om zich te oriënteren en vliegende insecten (hun voedsel) te lokaliseren hebben ze een soort 'sonar': ze stoten hoge tonen uit, deze tonen echoën terug van waar ze tegenaan botsen. De vleermuis vangt de echo op, en kan zich daardoor een beeld vormen van zijn omgeving.

Spin

Veel soorten spinnen maken een web, waarmee ze insecten kunnen vangen. De insecten blijven in de kleverige draden vastzitten. De spin bijt het insect en spuit een giftige vloeistof in. Daarna omwikkelt hij het insect met draden. Door het gif verandert het inwendige van het insect in een soort soep. Daarna zuigt de spin het insect leeg.

Konijn

Het konijn leeft van plantaardig voedsel: grassen, kruiden, loten, knollen, bast en akkergewassen als graan en kool. Ook eten ze hun eigen uitwerpselen (coprofagie). Dit is een soort van herkauwing in twee fasen, na de eerste vertering eet het konijn de uitwerpselen rechtstreeks uit het rectum. Een 'voedster' of 'moer' is een vrouwelijk konijn. De 'rammelaar' of 'ram' is het mannelijk konijn. Het konijn leeft in grote groepen in een uitgebreid gangenstelsel. Territoria worden gemarkeerd door geurklieren onder de kin, urine en hopen keutels. Bij gevaar stampt het konijn met zijn achterpoten. Ze kunnen een topsnelheid van 55 km/u halen, maar houden dit niet lang vol. Het konijn wordt in het wild maximaal negen jaar oud.

Zandhagedis

De zandhagedis is een bodembewonende hagedis die ook kan klimmen. De zandhagedis is een koudbloedig reptiel. Hij jaagt op kleine diertjes; bij het rennen sleept

de buik van de hagedis over het zand, hierdoor laat hij een bijzonder spoor na. En zandhagedis is ongeveer 20 centimeter lang, heeft een relatief kleine kop en stompe snuit. Het vrouwtje heeft donkerbruine flanken met een rij lichte, donkeromrandde vlekjes en een lichtbruine rug. Mannetjes hebben groene tot donkergroene flanken en buik.

De meerkoet

De meerkoet is een watervogel die veel voorkomt. De vogel bouwt haar nest op een soort eilandje in het water. Zo kan ze zich beschermen tegen bv. vossen en honden. Overigens kunnen meerkoeten goed vechten: in de paartijd zijn de mannetjes zeer agressief tegen elkaar.

Boomklever

De boomklever is de enige vogel die omhoog en omlaag kan klimmen langs een boomstam. Hij heeft een opvallende en heldere roep. Aan de bovenkant is hij blauwgrijs van kleur, de onderkant is beige, hij heeft een korte staart, het kopje zit dicht bij het lichaam en er is een zwarte oogstreep aanwezig. Zijn voedsel bestaat voornamelijk uit insecten die hij zoekt door met de snavel in de boombast te hakken. Behalve insecten worden vooral in de winter ook noten en zaden gegeten. De vogel breekt noten open door ze in een spleet te klemmen en er met de snavel op te hakken. In het najaar legt de boomklever een ruime wintervoorraad van zaden en noten aan.

Het nest van de boomklever wordt bijna altijd in een boomholte gebouwd. Hierbij maakt de vogel de grootte van de ingang precies op maat, te kleine openingen worden groter gehakt, terwijl te grote openingen gedeeltelijk dichtgemetseld worden met een mengsel van modder en speeksel.

Vos

De vos is een van de grootste roofdieren die nog vrij in de Benelux voorkomen. Zijn prooien zijn meestal kleine en middelgrote prooidieren, zoals kevers, muizen, konijnen, hazen, vogels en katten, eieren, regenwormen en egels. Ook vruchten en bessen (vooral bramen) worden gegeten, evenals placenta's en afval.

Dagelijks moet een vos ongeveer vijfhonderd gram aan voedsel binnenkrijgen. Een vos doodt soms meer dan hij nodig heeft. Vooral op plaatsen waar meerdere prooidieren op elkaar zitten en niet kunnen ontsnappen, kan hij een ware slachtpartij aanrichten, bijvoorbeeld in kippenhokken of kolonies van grondbroedende vogels als kokmeeuwen. Voedselresten worden begraven en later weer opgezocht, maar de vos legt geen voedselvoorraden aan.

De vos kan hard rennen: tot wel 60 kilometer per uur. Zijn vacht is over het algemeen roodbruin, de oren zijn aan de achterzijde zwart net als de 'sokken'. De bovenlip en de bef zijn wit. Op de wangen zit bij veel vossen een zwarte of bruine 'traandruppel'. De staart van een vos is lang, dik en ruig.

De vos leeft meestal in een groep van zo'n zes dieren. Een dominante rekel (mannetjesvos) en een dominante moervos (vrouwtjesvos) worden begeleid door meerdere moervossen.

Vossen leven in een hol. Het hol is zelf gegraven of van een konijn of een das. Het komt voor dat vossen hun hol delen met konijnen en dassen. Een zelfgegraven hol bevindt zich meestal in een zandbank, onder een omgevallen boom, tussen boomwortels of onder rotsen, en heeft vaak twee tot vier ingangen. Een groot hol, met meerdere ingangen, wordt een burcht genoemd.

De muis

De naam muis wordt gebruikt voor allerlei kleine zoogdieren, in het bijzonder de huismuis maar vooral voor knaagdieren. De spitsmuis komt het meest in het duingebied voor. De spitsmuis heeft een spitse snuit en korte pootjes. Spitsmuizen zijn giftig, hun speekselklieren scheiden een giftige substantie uit.

Watervogels

Watervogels is een verzamelnaam voor verschillende vogels die in en bij het water leven, zoals de eend, de meeuw, de meerkoet, de dodaars en de fuut.

Uil

In Nederland komen acht soorten uilen voor: kerkuil, ransuil, bosuil, velduil, steenuil, oehoe, sneeuwuil en ruigpootuil. In het Nationaal Park Zuid-Kennemerland komt vooral de bosuil voor.

De uil vliegt 's nachts geruisloos rond om zijn prooien te vangen. Het voedsel van uilen bestaat grotendeels uit muizen. Omdat de uil niet alles kan verteren -beenderen, haar en pluimen- braakt de uil deze uit in de vorm van een braakbal. Deze zijn vaak op de grond onder het nest vaak te vinden.

Eekhoorn

Met zijn lange, gekromde klauwen kan de eekhoorn makkelijk in bomen klimmen en van tak naar tak springen. Tijdens een sprong spreidt hij zijn ledematen, waarbij de losse huid op de flanken het dier helpt in de lucht te blijven. De pluimstaart dient als roer, waarmee hij zijn sprong kan sturen. Ook kan hij goed zwemmen.

De eekhoorn is een omnivoor: hij voedt zich met name met plantaardig materiaal als noten en zaden van sparren en pijnbomen. Verder eten eekhoorns knoppen, paddenstoelen, stukken boomschors, en soms dierlijk materiaal zoals insecten, eieren en zelfs jonge vogels.

Net als veel andere knaagdieren leggen eekhoorns wintervoorraden aan, maar hij houdt geen winterslaap. In plaats daarvan houdt hij zich bij gure dagen in zijn nest verborgen, en bezoekt hij op betere dagen 's ochtends zijn wintervoorraad.

De eekhoorn maakt gebruik van meerdere nesten. De nesten zijn rond, bevinden zich in bomen, op minstens zes meter hoogte, vlakbij de boomstam. Soms maken ze ook een nest op een tak of in een holle boom. De buitenste zijde van het nest wordt gemaakt van twijgen, en de binnenzijde wordt bekleed met mos en gras. Nesten waarin de jongen worden geboren, zijn bekleed met een dikkere laag.

De belangrijkste natuurlijke vijanden zijn marters, roofvogels en honden en -katten. Om aan zijn vijanden te ontkomen rent de eekhoorn spiraalsgewijs omhoog tegen een boom. De eekhoorn leeft voornamelijk in uitgestrekte naaldbossen en gemengde bossen waarin naaldbomen overheersen. Ook komen ze voor in parken en tuinen.

Schotse hooglanders

Een Schotse hooglander is runderras dat oorspronkelijk uit Schotland komt. Naast roodbruine exemplaren komen ook zwarte, blonde, roan (bruin/zwart gestreept) en -heel zelden- witte exemplaren voor. Schotse hooglanders hebben grote horens.

Een volwassen stier weegt 800 kilo en een koe 500 kilo. Schotse hooglanders kunnen tot achttien jaar oud worden. In die tijd kan een koe wel vijftien kalveren ter wereld brengen. Dit runderras is geschikt om in natuurgebieden als grote grazer te worden ingezet. Ze hebben weinig zorg nodig en zijn niet agressief. De dieren zijn in Nederland dan ook veelvuldig te zien in natuur- en recreatiegebieden, zoals ook in het Nationale Park Zuid-Kennemerland.

Insecten

Insecten zijn verreweg de grootste groep van dieren. Ze leven op het land en in zoet water, en communiceren met elkaar door geurstoffen of door bepaald gedrag te vertonen.

Insecten hebben een in drieën verdeeld lichaam. De drie belangrijkste delen zijn kop, borststuk en achterlijf. Aan de kop zitten de ogen, kaakdelen en voelsprieten. Het borststuk draagt de poten en eventuele vleugels. Het achterlijf bevat de spijsverterings-, uitscheidings-, en voortplantingsorganen van het insect en een groot deel van het ademhalingssysteem met de ademhalingsbuisjes